

ЛИОН ФОЙХТВАНГЕР ВОЛЦАЙН

Превод от немски: Венцеслав Константинов, —

chitanka.info

Господин Волщайн беше именит търговец на картини. Неговата галерия беше малка, но известна с това, че не предлага незначителни творби.

Господин Волщайн вече прехвърляше петдесетте, беше набит, почти пълен мъж, от месестото му лице изпод надвисналите вежди гледаха кафяви тъжни очи, които обаче понякога блестяха весело и хитровато. Господин Волщайн беше тромав, трудно намираше нужните думи и както сам твърдеше, липсваше му всякакъв писателски дар. Предпочиташе да се представя по-скоро като търговец, отколкото като ценител на изкуството. Но когато не се владееше, ставаше ясно, че въпреки презрението си към професионалния жаргон на художествените критици познава изтънко живописата и я обича с фанатична любов.

Запознах се по-отблизо с господин Волщайн при някакво пътуване, когато няколко часа прекарахме заедно в едно купе. Изглежда, бях му симпатичен, а и той ми допадна. Разговорът потръгна и когато се разделихме, той ме покани да му гостувам някоя вечер в неговия дом.

Отзовах се на поканата. Заварих го с доведената му дъщеря — умно, невзрачно момиче на около двадесет и пет години. Чакаха още един гост, затова не пристъпихме веднага към вечерята. Когато измина повече от половин час след уговореното време, момичето настоя да започнем, защото господин Фрай си бил такъв, и ние седнахме на масата.

Очакваният господин Фрай се появи, когато вече приключвахме с вечерята. Той бе човек на около тридесет години, художник. От мига, в който влезе господин Фрай, господин Волщайн видимо се оживи. Господин Фрай не се извини. Държеше се рязко, надменно и ми се видя неприятен. Господин Волщайн хвалеше художествените достойнства на младия човек, критично, но с възторг.

Господин Фрай не остана дълго. След като си тръгна, младото момиче се заоплакваше от многото неприятности, които той създавал на господин Волщайн. Но господин Волщайн възрази, че с това трябвало да се примирят, защото Херберт Фрай вдъхвал големи надежди, въпреки че имал още много да учи.

От други хора чух, че им е непонятно какво толкова намира господин Волщайн в картините на Херберт Фрай. Като характер

младежът бил крайно неприятен. По-късно прочетох името на Херберт Фрай във връзка с някаква скандална история.

Срещнах отново господин Волщайн в Париж, след като властта на нацистите сложи край на немското изкуство. Там господин Волщайн откри малка галерия, която бързо доби известност. Всеки път, когато отивах в Париж, той не пропускаше да ме покани на гости. В дома му винаги намирах някакъв си Михаел К., млад поляк, доста неугледен, стеснителен и в същото време надменен. Господин Волщайн ми обясни, че Михаел К. имал още много да учи, но вдъхвал големи надежди. На мене картините на Михаел К., които господин Волщайн гордо и с възторг ми показва, не ми направиха особено впечатление. Също и моите приятели оценяваха картините му като посредствени. Но господин Волщайн отвръщаше, че е нужно още време, докато такъв гений като Михаел К. стигне до зрелост.

— Разбира се — казваше той, — „Зеленият старец“ е нарисуван все още под силното влияние на ранния Пикасо, но ще видите, Михаел К. ще успее, от него ще стане голям художник.

Сега-засега Михаел К. създаваше само неприятности на господин Волщайн и особено на неговата доведена дъщеря. Харчеше много пари, които господин Волщайн трябваше да плаща, завърза отношения с дъщерята на господин Волщайн, но с всички сили се противеше да се ожени за нея. На буржоазно възпитания господин Волщайн това не се нравеше. Но той не промени мнението си за художествените достойнства на Михаел К. и продължи да го подкрепя материално.

Накрая през един августовски ден на 1939 година господин Волщайн ми позвъни от Париж в малкото градче в Южна Франция, където живеел, и горд и щастлив ми съобщи, че Михаел К. най-после успял. Нарисувал три картини, в които се проявил като онзи голям художник, който той, господин Волщайн, бил открил у него още от самото начало. В края на септември щял да устрои изложба на Михаел К. и аз трябвало на всяка цена да замина за Париж, за да присъствам на откриването.

Но преди да се състои изложбата, Хитлер нападна Полша. Веднъж, в дните на „странната война“^[1], господин Волщайн ми каза, че Михаел К. постъпил в Полския легион. Той самият, господин Волщайн, се надявал през май да замине за Америка. Нямало вече

смисъл да се работи в тази Франция. Но той, Волщайн, щял да устрои изложба на Михаел К. в Ню Йорк и когато Михаел К. се завърнал от войната, целият свят щял да знае какъв художник е той.

Следващата ми среща с господин Волщайн бе в концентрационния лагер Ле Мил край Екс. Нацистите бяха окупирали Холандия и французите затвориха в лагер всички нас — немци, чехи, поляци, холандци и хора без гражданство. Условиата в лагера Ле Мил не бяха от най-добрите и един мъж имаше възможността да покаже колко струва. А господин Волщайн струваше много. Той с чест издържа изпитанието. Беше олицетворение на спокойствие и търпение, помагаше, където можеше. Освен това се прояви като много находчив, умееше да извлеча всичко възможно и от най-лошото положение. Няма никога да забравя как се грижеше за мен, когато заболях от дизентерия.

Въпреки външното му спокойствие усещах, че нещо скрито го терзае. След известно колебание той ми довери своята мъка. Със себе си носел, така ми разказа, най-голямото си състояние, скъпоценните си картини. „Ето, това са те“ — рече той, като видя, че го гледам с недоумение и ми показа няколко багажни квитанции. Все още нищо не разбирах. Тогава той ми обясни, че преди да избяга от Париж, извадил най-ценните си картини от рамките и внимателно ги скрил в дъната на големи куфари, между подплатата и стената на куфара. След това пратил тези куфари до поискване на различни гари, най-вече в Средна и Южна Франция. Общо осемнадесетте куфара съдържали двадесет и девет картини, сред тях имало платна от Матис и Пикасо, които аз познавах, както и две малки картини от Дега, също от Тиеполо и от спорния Франс Халс. Но най-важното: там били и трите картини от художника Михаел К. Каквото и да се случело, поне засега платната били недостъпни за нацистите. Имуществото на господин Волщайн и творчеството на Михаел К. временно били спасени.

Чак сега проумях затрудненията на господин Волщайн. Тези великолепни платна бяха разпилени из цяла Франция, окупирана от врага, а ключът към това съкровище се пазеше у него под формата на багажни квитанции. Художникът К. беше в Полския легион, никой не знаеше къде се сражава, може би дори вече беше убит. За доведената си дъщеря господин Волщайн нямаше никакви сведения. Вероятно и тя бе пратена в някой лагер. Сред всеобщата бъркотия и разруха ние, затворените в Ле Мил, не можехме да се надяваме на известия отвън.

Така че господин Волщайн нямаше възможност да получи срещу квитанциите своя багаж. Още повече в бързината при провеждането на тази маневра той не бе успял да си отбележи кои картини в кой куфар са скрити. Така че, ако се появеше удобен случай да изтегли куфарите от Монпелие, той не знаеше кои картини са вътре. Господин Волщайн ми каза и аз се съгласих с него: „Да спася Матис или Пикасо е важно. Но още по-важно е да спася трите картини от Михаел К., защото хората знаят кой е Пикасо и кой е Матис, но кой е Михаел К. знаете само вие, аз и самият той.“

Положението още повече се усложни. Падна Париж, нацистите напредваха и вече бяха пред Лион. Самите ние, затворени в лагера, се намирахме в най-голяма опасност. В последния момент французите все пак ни преместиха в най-крайния югозападен район на страната, за да ни транспортират през океана. Но беше вече късно. Примирието бе обявено и нацистите изискаха да им бъдат предадени мнозина от нас. Можеше да се предполага, че както господин Волщайн, така и аз сме в техните списъци.

През цялото призрачно пътуване господин Волщайн носеше със себе си своите багажни квитанции. Той все още не знаеше каква е съдбата на доведената му дъщеря, на Полския легион и на художника Михаел К.

Дните се нижеха бавно. Нощите, колкото и кратки да бяха, ни се струваха безкрайни. Опасността от предаването ни на нацистите ставаше все по-близка. Най-после на американските ми приятели се удаде по най-невероятен начин да ме измъкнат от концентрационния лагер. Скрит от тях на сигурно място, аз живеях в Марсилия и чаках удобен случай да се прехвърля през границата.

Накрая се появи и този удобен случай. Приятелите ми бяха поработили добре. В определена нощ, по определена планинска пътека, заедно с един водач трябваше да си опитам щастието. Попитах дали мога да взема още някого със себе си. След известно колебание приятелите ми се съгласиха.

По моя молба те се свързаха с господин Волщайн, издействаха му десетчасов отпуск от лагера, за да иде на лекар в Марсилия и докато охраната чакаше пред дома на лекаря, приятелите ми доведоха господин Волщайн при мен.

Обясних му каква е работата. Господин Волщайн поклати тежката си, месеста глава с хитровати и замислени очи:

— Благодаря ви сърдечно — рече той, — но не мога да дойда с вас. — Ала не трудностите и опасностите на начинанието бяха изплашили този вече не млад и неповратлив мъж. — Нали разбирате, багажните квитанции — додаде той.

Не, не разбирах, не можех да проумея как е възможно човек така да трепери за имуществото си, че да рискува за него живота си. Обясних му, че вероятно няма да се появи втора възможност за бягство и че ако остане, е загубен. Той отвърна:

— Не става въпрос за Матис, нито за Тиеполо или за Пикасо. Въпросът е за творчеството на художника Михаел К.

— Но вие дори не знаете жив ли е той! — възкликнах аз.

— Ако е загинал — възрази упорито господин Волщайн, — тогава е още по-важно да се съхрани неговото творчество. Вашите приятели — продължи той — успяха да изтеглят четири от моите куфари. Ако в тях имаше поне една картина от Михаел К., може би от малодушие бих склонил да тръгна с вас. Но при това положение трябва да остана.

— Не може ли да предадете квитанциите на моите приятели? — предложих аз. — Те разполагат с повече възможности от вас.

— Вашите приятели — отвърна той, — сигурно биха сторили всичко, ако се касаеше за живота на някой човек. Но кой може да разбере, че спасяването на една такава картина е нещо по-важно?

След пътуване, изпълнено с приключения, аз се озовах в Лисабон, където трябваше да изчакам няколко дни. Последния ден отидох в американското консулство и там намерих известие от господин Волщайн. С много заобикалки той ми съобщаваше, че успял да спаси една картина от Михаел К. Самият господин Волщайн още се намирал в лагера Ле Мил.

След като благополучно пристигнах в Америка, раздвижих моите приятели да сторят нещо за господин Волщайн. Обърнах се към най-различни комитети, а също към Червения кръст. До нас достигаха слухове, че този или онзи от затворниците и бежанците са били предадени на нацистите и техният брой непрекъснато растеше. Ставаше все по-трудно да се получат достоверни сведения от

френските концентрационни лагери. Месеци наред не чух нищо за господин Волщайн. Изгубих всякаква надежда.

През октомври миналата година в Сан Франциско мистър Доналд В. Б., любител на изкуството, ми показа своята колекция. Вниманието ми привлече една картина, проста и силна. Тези цветове, този изобразителен похват ми бяха отнякъде познати. Но кой беше художникът? Оказа се, че картината е от някой си Херберт Фрай.

Вдигнах учудено очи. Херберт Фрай? Не беше ли това художникът, когото срещнах някога у господин Волщайн?... Да, потвърди догадката ми мистър Б., Херберт Фрай бил откритие на един немски търговец на картини, някой си господин Волщайн. Вече три пъти господин Волщайн горещо препоръчвал на мистър Б. млади художници, от които впоследствие излязло нещо.

Разказах на мистър Б. за съдбата на господин Волщайн. Мистър Б. беше богат човек и се ползваше с влияние.

— Ще бъде просто скандал — заяви той, — ако не измъкнем нашия господин Волщайн от тази каша. Лично ще се заема с въпроса.

Малко преди Америка да влезе във войната, получих дълго писмо от господин Волщайн. Той беше в Лисабон на сигурно място. От своите картини успял да спаси пет, сред тях една от художника Михаел К. Самият художник бил жив, но преди самото примирие бил ранен и трябвало да му ампутират дясната ръка. Но художникът К., пишеше господин Волщайн, щял да рисува с лявата.

1940

[1] На 1. IX. 1939 г. Германия напада Полша, а два дни по-късно Великобритания и Франция обявяват война на Германия, но не оказват помощ на Полша. Тази „странна война“ продължава до пролетта на 1940 г., когато след окупирането на Дания, Норвегия, Холандия, Белгия и Люксембург германските войски навлизат във Франция. Там е сформиран Полски легион за съвместна борба срещу Германия. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.